

עוצם עין אחת

מאת עוזי צור

"זה לא בא לי בירושה", אוצרות דרורה דקל וענת גטניו, כברי, גלריה לאמנות ישראלית

על גבעה שהים נשקף ממנה ניצבים פסלי הברזל של יחיאל שמי כלוחמים קדמונים, פסלים שהם ירושתו הרוחנית והפיסית של שמי לקיבוץ שבו חי ויצר. הירושה הזאת וירושות אחרות משמשות חומרי גלם לאמנים הנוטלים חלק בתערוכה המורכבת שבה דרורה דקל, החיה ויוצרת בכברי, הזמינה אמנים אורחים. יצירתה של דקל עומדת במרכז התערוכה, שלא כל רמת האמנים המשתתפים בה אחידה. דקל מכניסה את כיפה אדומה ואת הגבר בעור זאב אל דפי המכתבים ששלחו לאמה הוריה וחברתה הטובה מווינה וצ'כיה הכבושות. מהמכתבים נובעים דימויים אקספרסיוויים מסויטים: צלב קרס שזרועותיו הן רגליים וביניהן ראשי בני אדם המקיאים דם, ראשה של אמה, סבתה, סבה וראשה-שלה בסחרחורת אימים.

ציורי הרישום הקטנים, הזהים בגודלם, של גרי גולדשטיין, סודרו בתבונה כתצריף גלויות מתחת לזכוכית של שולחן מרובע. אולי זה חלק מתפנים של בית שנשאר מאחור. דימויו של גולדשטיין צפים ועולים מהשתיקה הכבדה של בית הוריו, שתיקה ששררה בבתים רבים של ניצולים. את הריק הזה שירש מנסה גולדשטיין למלא בהמולת דימויים הנובעים ברובם ממקורות שמחוץ לעולמם של הורים. מי שמכיר את דימויו המאוחרים של גולדשטיין ימצא עניין לראות אותם כאן בסדרה "שנות צעירות" (1984) באיזו בוסריות וגולמיות. "הצגת יחיד" של דב הלר הוא צילום שחור-לבן מתומצת של מיצב מתומצת: זרקור של תיאטרון מטיל אור דרמטי על תצלום ממוסגר של אשה צעירה והדורה; זו דודתו של הלר, הלא קוהן, שכל שנותר ממנה הם התצלום הזה וגלויה שנשלחה ב-1940. הלר מחזיר אותה אל אור הזרקורים, ומציג בחוכמה את צילומו של המיצב ולא את המיצב עצמו; כך הוא מגביר את המסתורין סביב הלא קוהן.

חוכמת הפשטות נעדרת מהמיצב "נומי נומי" של רולנדה טייכר יקותיאל, שתחכמו בעוכריו. במרכז מוצגים ציורי הקומיקס של הורסט רוזנטל שנרצח באשוויץ על מיקי מאוס במחנה הכפייה; טייכר יקותיאל מנציחה את ירושתו שוב ושוב ביצירתה. הם מודפסים על אהילי הלילה המאירים שלדים מוקטנים של מיטות ילדים שאינם, אשר מעל לכל מיטה תלוי מסך פלזמה ובו תמונות מהגטאות והמחנות. משהו בחיבור הזה צורם ומעיק למרות הכוונות הטובות, וחלקיו השונים של המיצב כמו מעקרים זה את זה.

איטה גרטנר "רוקמת" בעטים צבעוניים רקמות, ומגישה כמנחה לאמה שמתה בילדותה והורישה לה עבודת רקמה שרקמה בשיעורי מלאכה. הרקמה התקינה והנשית משמשת לגרטנר נקודת מוצא לרקמתה הלא-תקנית, המדמה אנטומיה פצועה ומדממת, בניסיון נואש להאניש את האם שכמעט לא הכירה. טליה טוקטלי בוראת מראות קטנות לדמויות הפורצלן המגיחות מזיכרונה של ילדה קטנה שגדלה בסלון רפאים וינאי מוכה חמסין. הכלבלבים, הבלרינות והכרובים מאבדים את תומתם ומשנים את מינותם. בסרט האנימציה של רעיה קרס "קצת מקום למחר" מקריאה סבתה בפולנית מכתב שכתבה לאהובה הראשון שלא חזר, תוך כדי ניקוי כלי פורצלן.

בהמשך מוצגים רישומים יפים של מאיר אגסי ותצלומים דהויים הנושאים הקדשות, צילומים

שהמצולמים בהם - אנשים וחיות מחמד - היו כבר לרוחות רפאים. אגסי היה חדור תודעת
מוות, ממש כמו גכטמן, ומתוך כך העניק להם קורות חיים - ירושות מ"מוזיאון מאיר אגסי",
כאוסף המסמכים, הרישומים והצילומים של מו קרמר הפיקטיווי; חייו עוטפים בממשות את
חייו של מאיר אגסי האצים אל סופם.